

КОЛЬКАСНЫЯ КАНСТРУКЦЫІ З КАМПАРАТЫВАМ У НАВУКОВЫМ СТЫЛІ 1920–1930-х гг.

УДК 811.161.3'0; 811.161.3'367

Даследаванне канструкцый з кампаратывам удакладняе ўяўленне пра фармальна-граматычную спалучальнасць слоў у словазлучэнні, форму выражэння галоўнага кампанента. Адзначана, што выкарыстанне прыназоўніка *ад* у канструкцыях з кампаратывам паказвае асаблівасці выпрацоўкі стылістычных іерархій у беларускай літаратурнай мове.

Ключавыя словы: *навуковы стыль, канструкцыі з кампаратывам, форма вышэйшай ступені параўнання, колькаснае значэнне, беларуская літаратурная мова 1920–1930-х гг.*

The study of comparative constructions specifies formally grammatical compatibility in a phrase, form the pivot word expression. The paper presents that the usage of preposition *ad* in comparative constructions shows the specifics of stylistic means evolution in the Belarusian literary language.

Для перадачы колькаснага значэння ў навуковым стылі беларускай літаратурнай мовы 1920–1930-х гг. выкарыстоўваліся канструкцыі з кампаратывам і залежным кампанентам лічэбнікам (у тым ліку ў складзе колькасна-іменнага спалучэння) або семантычным аналагам лічэбніка: *Пасля іх толькі ў Меншчыне засталася больш як 30 тысячаў курганоў* (Ігнатоўскі 21, с. 12)*; *меры даўжынь, меншыя за мэтр, носяць назвы...* (Кашын 24, с. 8); *Калі слупік живога серабра стаіць вышэй за 0° – тэрмометр паказвае ступень цёпласці; калі ніжэй ад 0° – паказвае ступень марозу* (Грамыка 25, с. 46); *Болей паловы свайго жыцця чалавек праводзіць у хаце* (Цьвікевіч 27, с. 8); *Шар, плаўна падняўшыся ў вышыню, менш чым праз мінуту ўзрываецца* (Румін 36, с. 39). Вылучаныя адзінкі служаць для стварэння колькаснай характарыстыкі аб'екта, дзеяння, стану, выяўляюць верхнюю або ніжнюю мяжу праяўлення прыкметы.

Моўныя факты навуковага стылю дазваляюць адзначыць спецыфічныя рысы навуковай функцыянальнай разнавіднасці і літаратурнай мовы ў цэлым. Так, у навуковых тэкстах 1920–1930-х гг. доля колькасных канструкцый складае прыкладна 20% ад усіх структур з кампаратывам. Такім чынам, для сферы навукі і адпаведна для навуковага стылю катэгорыя колькасці з'яўляецца анталагічнай: удзельнічае ў рэалізацыі яго базавых стылеўтваральных фактараў (аб'ектыўнасці, паслядоўнасці, лагічнай доказнасці) [1, с. 242].

Колькасныя структуры дазваляюць удакладніць фармальна-граматычную спалучальнасць слоў у словазлучэнні і вылучыць наступны тып канструкцыі – “кампаратыў прыметніка / прыслоўя + лічэбнік”: *месяц на некалькі гадзін карцейшы за 30 сутак* (Астроўскі 24, с. 23); *Два пуды каменя даюць трохі больш 1 пуда вапны* (Качаткоў 29, с. 34). Істотна, што ў фундамен-

тальных акадэмічных працах па граматыцы беларускай мовы (“Граматыка беларускай мовы” 1962–1966 гг., “Беларуская граматыка” 1985–1986 гг.) у складзе словазлучэнняў з галоўным словам кампаратывам прыметніка або прыслоўя асобна не разглядаецца лічэбнік у якасці залежнага кампанента. Так, у адпаведных частках, прысвечаных марфалогіі, адзначаны кароткія сінтаксічныя характарыстыкі формаў вышэйшай ступені параўнання прыметнікаў разам з пералікам сродкаў сувязі і канстатавана магчымасць ужывання пры кампаратыве назоўнікаў, займеннікаў або параўнальных зваротаў са злучнікамі – *чым (чымся**)*, як [2, с. 167; 3, с. 108].

У томе “Сінтаксіс” 1966 г. адзначана, што кампаратыў прыметніка ўтварае канструкцыі з назоўнікамі, займеннікамі, прыслоўямі “і некаторымі іншымі лексічнымі катэгорыямі”, якія ў тым ліку могуць выражаць колькасныя адносіны [4, с. 145]. У якасці прыкладаў сярод іншых прыводзіцца словазлучэнні з залежнымі назоўнікам і колькасным удакладненнем з прыназоўнікамі *на, у: малодшы за брата на два гады, цяжэйшы за гэту дэталі на 3 тоны, у сто разоў цікавейшы* [4, с. 147–148]. Падобныя словазлучэнні адрозніваюцца ад канструкцый з колькасным значэннем тым, што залежную пазіцыю аб'екта параўнання (*сярэдня суткі даўжэйшыя за зоркавыя на 3т56с,56; Астроўскі 24, 57*) займае лічэбнік (спалучэнне з лічэбнікам): *год... на 6 гады даўжэйшы за 365 дзен* (Астроўскі 24, 16). У адпаведным раздзеле адзначана здольнасць кампаратываў прыслоўя “кіраваць назоўнікамі ці займеннікамі” [4, с. 233], а пры апісанні спалучэнняў кампаратыва прыслоўя з назоўнікам прыведзены адзінкавы прыклад словазлучэння, якому можна надаць колькаснае значэнне – *больш гадзіны* [4, с. 241]. У “Сінтаксісе” 1986 г. структуры з кампаратывам прыметніка разгля-

* Тут і далей прыклады з навуковых тэкстаў, назвы крыніц, прозвішчы аўтараў падаюцца ў адпаведнасці з іх афармленнем у арыгінале.

** Злучнік *чымся* без дадатковых стылістычных памет указаны ў “Граматыцы беларускай мовы” [2, с. 167] і не прыводзіцца ў якасці сродку параўнання пры кампаратыве прыметніка ў наступным граматычным кодэксе [3, с. 108].

даюцца ў спалучэнні з прыслоўямі і часціцамі [5, с. 80–81] або прыводзяцца ў пераліку прыкладаў са свабоднымі спалучэннямі без характарыстыкі сродкаў сувязі [5, с. 83–84]. Адзінкі з кампаратывам прыслоўя і залежным назоўнікам вынесены ў асобны раздзел [5, с. 92–93].

Тым не менш колькасныя канструкцыі з кампаратывам разглядаюцца ў “Сінтаксісе” 1966 г. на ўзроўні сказа ў раздзеле пра дзейнік. Адзінкі з прыслоўем *больш, менш* і залежным лічэбнікам* апісваюцца як структуры са значэннем прыблізнай колькасці [4, с. 257].

Такім чынам, акадэмічныя граматыкі адзначаюць, што форма вышэйшай ступені кіруе пераважна назоўнікамі і займеннікамі, а спалучэнні кампаратыва з лічэбнікам выносяцца на ўзровень сказа. Падобны падыход ілюструе частка “Сінтаксіс” (2009) “Кароткай граматыкі беларускай мовы”, з той розніцай, што ў прыкладах залежным пададзены займеннік: *смялейшы за ўсіх, вышэй за ўсіх* [6, с. 13]. Канструкцыі з лічэбнікам, як і ў “Сінтаксісе” 1966 г., разглядаюцца ў межах сказа: пры апісанні спецыфікі беларускага кіравання адзначаецца асаблівасць залежнага кампанента ў В. скл. пры ўдзеле прыназоўніка *за* выражаць адносіны параўнання. Аднак у прыкладах прыводзяцца адзінкі з кампаратывам, якія выражаюць як параўнальнае, так і колькаснае значэнне: *За Костуся ён год на дзесяць старэйшы* (К. Чорны); *Віццю было ўжо больш за два гады* [6, с. 60].

Паслядоўнае і выразнае размежаванне канструкцый з кампаратывам, якія выражаюць параўнальнае і колькаснае значэнні, праведзена ў працах Т. Шэмет [7; 8]. На матэрыяле пераважна мастацкага і публіцыстычнага стыляў сучаснай беларускай літаратурнай мовы навукоўца грунтоўна характарызуе сінтаксічныя сродкі сувязі ў структурах з кампаратывам, тым самым паказваючы на здольнасць апошніх кіраваць не толькі назоўнікамі і займеннікамі, але і лічэбнікамі (іх семантычнымі аналагамі).

Форма выражэння і часцінамоўная прыналежнасць галоўнага кампанента колькасных словазлучэнняў з кампаратывам у сучаснай літаратурнай мове падаецца абмежаванай у параўнанні з навуковым стылем 1920–1930-х гг. Так, у адным з артыкулаў Т. Шэмет адзначаюцца колькасныя канструкцыі з формамі вышэйшай ступені параўнання прыслоўя *больш (болей), менш (меней)* [7, с. 19]. У пазнейшай працы адзначана, што кампаратыў у складзе колькасных канструкцый у “пераважнай большасці выпадкаў” утвораны ад прыслоўяў *многа,*

мала, сярод прыкладаў падаюцца структуры са словамі вышэй, ніжэй, раней, пазней [8, с. 318]. Усё адзначанае дазваляе заўважыць, што канструкцыі з кампаратывам, вылучаныя на матэрыяле навуковага стылю 1920–1930-х гг., могуць мець галоўным кампанентам як прыслоўе, так і прыметнік, у тым ліку ў поўнай форме, у форме, аманімічнай з прыслоўем, у складанай форме: *Сэмінарыі прыймалі ня больш, як 30–40 душ* (Лёсік 24, с. 113); *газы, якія выцякаюць з порахавай ракеты, не могуць набыць скорасць большую, як 2400 м за секунду* (Перэльман 33, с. 54); *Сярод рабочых прадпрыемства няма маладзей 21 году, старэй 55 год – 1, старэй 45 – 3* (Ефім’яў 29, с. 33); *для яе выяўлення неабходны больш доўгачасныя назіранні, чым адзін месяц* (Акімава 36, с. 168). Лексічнае напаўненне галоўнага кампанента, як паказваюць прыклады, больш разнастайнае за адзначанае ў літаратуры: *Плуг павінен быць настайлен так, каб ён браў ня глыбей, як на 2 – 2 1/2 вярышкі* (Кацаўраў 25, с. 63); *плаціць даражэй як 25 кап. за пуд* (Качаткоў 29, с. 13) і інш.

Істотна, што ў артыкулах, прысвечаных пытаннем сучаснай літаратурнай мовы, у якасці гістарычных каментарыяў прыцягваюцца матэрыялы газеты “Наша Ніва” пачатку ХХ ст. [7, с. 20; 8, с. 315, 320], а матэрыялам 1920–1930-х гг., тым больш навуковага стылю адпаведнага перыяду, аддаецца мала ўвагі: яны выкарыстоўваюцца спарадычна, пераважна ў выглядзе спасылка на тагачасныя мовазнаўчыя працы [7, с. 18; 8, с. 313]. У сваю чаргу даследаванне навуковага стылю 1920–1930-х гг. здольна дапоўніць дзяржанічнае і сінхранічнае мовазнаўства звесткамі адносна дынамікі моўнай нормы, у прыватнасці – выявіць асаблівасці будовы і функцыянавання сінтаксічных адзінак з кампаратывам.

Аналіз канструкцый з кампаратывам дазваляе выявіць асаблівасці выкарыстання сродкаў сувязі – прыназоўнікаў і злучнікаў, якія ў навуковым стылі 1920–1930-х гг. наступныя: *ад, за, чым, чымсь, чымся, як*. У тым ліку зафіксаваны беспрыназоўнікавыя канструкцыі з залежным кампанентам у форме Р. скл. Найбольш паказальны выпадак дынамікі сінтаксічнай нормы датычыцца канструкцый з прыназоўнікам *ад*. У колькасных структурах службовае слова *ад* пачало выходзіць з ужытку ў 1930-я гг. Паводле нашай картажкі, у 1920-я гг. прыназоўнік *ад* выкарыстоўваўся ў адзінках з кампаратывам, якія выражалі шырокі спектр значэнняў**. У 1930-я гг. службовае

** Падрабязней пра значэнне структур з формай вышэйшай ступені параўнання гл. артыкул І. Наўроцкай “Сінтаксічныя канструкцыі з кампаратывам у навуковым стылі беларускай літаратурнай мовы 1920–1930-х гг.” (Часопіс Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Філалогія, 2019, № 2, с. 77–92).

* У форме Р. скл. без прыназоўніка, у форме В. скл. з прыназоўнікам *за* [4, с. 257].

слова *ад* не адзначана ў канструкцыях з формамі вышэйшай ступені параўнання на матэрыяле навуковага стылю. Зафіксавана адзінкавае прыкампаратыўнае ўжыванне прыназоўніка *ад* у прасторавым значэнні: *вырастаюць... значна больш на поўнач ад паўночнай мяжы выростання апошняга* (Ярмашэвіч 35, с. 35).

У папярэдні, нашаніўскі перыяд, згодна са «Слоўнікам мовы “Нашай Нівы”», канструкцыі з кампаратывам і прыназоўнікам *ад* выкарыстоўваліся для перадачы параўнальнага значэння: *...Работа цяжэйшая ад мураваньня с цэгля* [9, с. 65]. Параўнальныя канструкцыі з кампаратывам і прыназоўнікам *ад* прыводзяцца ў граматыках сучаснай беларускай мовы як прыклады ўжывання ў 20–30-я гг. або ў першай палове ХХ ст. [2, с. 167; 4, с. 145–146], фіксуюцца яны і ў сучаснай літаратурнай мове [8, с. 313–314; 10, с. 86].

Такім чынам, 1920-я гады – адметны перыяд, у якім адзначаны колькасныя канструкцыі з кампаратывам і прыназоўнікам *ад*. Па-першае, гэта наглядны прыклад таго, як сродкі параўнання пашыралі свае функцыі і значэнне: выкарыстоўваліся для выражэння не толькі параўнальнага значэння, але і колькаснага. Па-другое, гэта сведчанне інтэнсіўнага развіцця літаратурнай мовы ў 1920-я гг., спецыфікацыі яе сінтаксічных сродкаў. Па-трэцяе, у наступныя 1930-я гг. выхад з ужытку прыназоўніка *ад* у колькасным значэнні сведчыць пра іншыя прыярытэты ў развіцці літаратурнай мовы, паколькі ў гэты час канструкцыя са сродкам *ад* магла ўспрымацца польскамоўнай*. Так, пры супастаўленні перакладных з рускай мовы выданняў навукова-папулярнай кнігі В. Руміна “Забаўная хэмія” 1928 г. і “Цікавая хімія” 1936 г. фіксуюцца паслядоўныя замены параўнальнай канструкцыі з прыназоўнікам *ад*: *яшчэ страшней ад іпрыту* (Румін 28, с. 36) – *яшчэ больш жудаснае чым іпрыт* (Румін 36, с. 47); *аміак лягчэй ад наветра* (Румін 28, с. 75) – *аміак некалькі лягчэйшы за наветра* (Румін 36, с. 90). Тэндэнцыя пазбаўлення ад магчымага ўплыву польскай мовы на беларускую ў галіне лексікі ў 1930-я гг., асабліва пасля рэформы 1933 г., адзначана на матэрыяле адных і тых жа твораў, выдадзеных у розны час на працягу 1920–1930-х гг., у працах С. Запрудскага [11; 12, с. 301–306].

Увогуле, у сучаснай літаратурнай мове пытанне пра прыназоўнік *ад* пры кампаратыве ў параўнальных канструкцыях выглядае дыскусійным. Так, у падручніку Ц. Ломцева 1956 г. падобныя структуры з кампаратывам прыметніка лічыліся

* Даследчык І. Козыраў указвае, што запазычанне структуры “кампаратыў + прыназоўнік *ад*” у беларускую мову з заходнеславянскіх моў наўрад ці магчымае, а наяўнасць у мовах падобнай канструкцыі сведчыць пра агульныя працэсы ў развіцці моў [15, с. 96].

нарматыўнымі [13, с. 85]. У “Марфалогіі” 1962 г. акадэмічнай граматыкі такія адзінкі пазначаюцца як неўласцівыя літаратурнай мове, іх выкарыстанне абмяжоўваецца мастацкімі творамі 1920–1930-х гг. або рэдкім ужываннем “і пазней” [2, с. 167]. У “Сінтаксісе” 1966 г. словазлучэнні з прыназоўнікам *ад* пры прыметніку залічваюцца да літаратурнай мовы, адзначаецца іх малая пашыранасць у сучаснай мове і пераважнае выкарыстанне ў першай палове ХХ ст. [4, с. 145–146], а адпаведныя канструкцыі з кампаратывам прыслоўя выносяцца за межы літаратурнай нормы, тым не менш робяцца заўвагі адносна стылістычнага выкарыстання – у размоўным стылі і ў мове мастацкай літаратуры [4, с. 241]. У другім томе калектыўнай манаграфіі “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” 1968 г. параўнальная канструкцыя з кампаратывам прыметніка пры ўдзеле прыназоўніка *ад* прыпісваецца мове мастацкай літаратуры 1930–1960-х гг., ужыванне службовага слова *ад* тлумачыцца дыялектным уплывам [14, с. 309]. У першай частцы “Беларускай граматыкі” 1985–1986 гг. выкарыстанне прыназоўніка *ад* у канструкцыях з формай вышэйшай ступені параўнання прыметніка канстатуецца як парушэнне літаратурнай мовы [3, с. 108]. У другой частцы гэтай граматыкі прыводзіцца прыназоўнік *ад* у словазлучэннях з кампаратывам прыслоўя выключна ў прасторавым значэнні: *далей ад палатна чыгункі* [5, с. 92], аднак на ўзроўні сказа ў раздзеле пра дапаўненне зафіксаваны прыклад параўнальнай канструкцыі з прыназоўнікам *ад* пры прыметніку, якая падаецца на першым месцы, перад канструкцыяй з больш пашыраным прыназоўнікам *за* [5, с. 143]. У “Кароткай граматыцы беларускай мовы” прыкампаратыўнае ўжыванне прыназоўніка *ад* не ўпамінаецца, хоць у спецыяльнай літаратуры канстатуецца выкарыстанне канструкцыі ў мастацкай літаратуры [10, с. 86; 15, с. 95], яе актывізацыя ў беларускамоўнай інтэрнэт-камунікацыі [8, с. 314].

Такім чынам, на прыкладзе словазлучэння з кампаратывам і прыназоўнікам *ад* можна заўважыць, што ўстанаўленне стылістычнай іерархіі моўных сродкаў сучаснай літаратурнай мовы адбывалася ў 1960-я гг., у тым ліку за кошт адмаўлення некаторым з’явам моўнай практыкі 1920–1930-х у адпаведнасці літаратурнай норме.

Аналіз сінтаксічных адзінак на матэрыяле навуковага стылю дазваляе адзначыць спецыфічныя тэндэнцыі ў эвалюцыі літаратурнай нормы, асабліва ў выпрацоўкі стылістычных іерархій у розныя перыяды функцыянавання беларускай мовы. Так, выкарыстанне ў 1920-я гг. канструкцыі з кампаратывам і прыназоўнікам *ад* у колькасным значэнні сведчыць пра далейшую спецыфікацыю сродкаў параўнання (прыназоўнікаў),

аднак у 1930-я гг. гэты працэс спыніўся, паколькі канструкцыя магла ўспрымацца польскамоўнай, у далейшыя дзесяцігоддзі яна выносіцца за межы літаратурнай нормы або характарызуецца як уласцівая размоўнаму і мастацкаму стылям.

Спіс скарачэнняў

Акімава 36 – Акімава О. Да флоры азёр Беларусі // Вучонья запіскі БДУ. № 28. Менск, 1936. С. 129–169; **Астроўскі 24** – Астроўскі Р. Космографія. Вільня, 1924; **Грамыка 25** – Грамыка М. Пачатковая географія. Менск, 1925; **Ефім’яў 29** – Ефім’яў С. М., Мішчэнка Б. Б. Абследаванне рабочых бровару “Беларусь” у Менску. 3 клікі прафэсійных хвароб // Беларуская мэдычная думка. № 2-4. Менск, 1929. С. 13–43; **Ігнатаўскі 21** – Ігнатаўскі У. М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. Вільня, 1921; **Кацаўраў 25** – Кацаўраў М. Ячмень, авёс, проса, грэчка, кукуруза. Менск, 1925; **Качаткоў 29** – Качаткоў В. Хэмія на службе сялянину. Менск, 1929; **Кашын 24** – Кашын Н. В. Фізыка. 1-я ступень. Ч. 1. Масква – Ленінград, 1924; **Лёсік 24** – Лёсік Я. Культурны стан Беларусі к моманту Лютаўскае рэвалюцыі // Беларусь. Нарысы гісторыі, эканомікі, культурнага і рэвалюцыйнага руху. Менск, 1924. С. 100–118; **Перэльман 33** – Перэльман Я. І. Міжпланетавыя падарожжы. Асновы ракетнага лятання і зоркаплавання. Менск, 1933; **Румін 28** – Румін В. В. Забаўная хэмія. Менск, 1928; **Румін 36** – Румін В. В. Цікавая хімія. Менск, 1936; **Смоліч 24** – Смоліч А. Эканомічнае становішча Беларусі перад вайною і рэвалюцыяй // Беларусь. Нарысы гісторыі, эканомікі, культурнага і рэвалюцыйнага руху. – Менск, 1924. С. 22–77; **Цьвікевіч 27** – Цьвікевіч І. Што рабіць, каб доўга жыць. Менск, 1927; **Ярмашэвіч 35** – Ярмашэвіч Я. М., Турок С. О., Шыперко Э. І. Тапінамбур і цыкорыя – новыя віды сыравіны для харчовай прамысловасці. Менск, 1935.

Спіс літаратуры

1. **Стилистический энциклопедический словарь русского языка** / под. ред. М. Н. Кожинной. – 2-е изд, испр. и доп. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 696 с.
2. **Граматыка беларускай мовы** : у 2 т. – Мінск : Выд-ва АН БССР, 1962. – Т. 1 : Марфалогія ; рэд. К. К. Крапіва, М. Г. Булахаў. – 756 с.
3. **Беларуская граматыка** : у 2 ч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1985. – Ч. 1 : Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск ; рэд. М. В. Бірыла, П. П. Шуба. – 431 с.

4. **Граматыка беларускай мовы** : у 2 т. – Мінск : Навука і тэхніка, 1966. – Т. 2 : Сінтаксіс ; рэд. К. К. Крапіва, М. Г. Булахаў, П. П. Шуба. – 756 с.

5. **Беларуская граматыка** : у 2 ч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1986. – Ч. 2 : Сінтаксіс ; рэд. М. В. Бірыла, П. П. Шуба. – 327 с.

6. **Короткая граматыка беларускай мовы** : у 2 ч. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – Ч. 2 : Сінтаксіс ; навук. рэд. А. А. Лукашанец. – 240 с.

7. **Шэмет, Т. Я.** Спосабы выражэння параўнальнага і колькаснага значэнняў у сінтаксічных канструкцыях з кампаратывам / Т. Я. Шэмет // Беларуская лінгвістыка. – Мінск : Беларус. навука, 2011. – Вып. 67. – С. 15–22.

8. **Шэмет, Т. Я.** Дынаміка сінтаксічных норм сучаснай беларускай мовы / Т. Я. Шэмет // Дынаміка літаратурнай нормы сучаснай беларускай мовы. – Мінск : Беларус. навука, 2015. – С. 300–343.

9. **Слоўнік мовы “Нашай Нівы” (1906–1915)** : у 5 т. / пад рэд. В. П. Лемцюговай. – Мінск : Тэхналогія, 2003. – Т. 1. – 624 с.

10. **Каўрус, А. А.** Да свайго слова. Пытанні культуры мовы / А. А. Каўрус. – Мінск : РІВШ, 2011. – 344 с.

11. **Запрудскі, С. М.** Змены ва узусе беларускай літаратурнай мовы ў 1930-я гады: лексіка / С. М. Запрудскі // Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae. – 2007. – Vol. 52. 1–2. – С. 457–466.

12. **Запрудскі, С. М.** Беларускае мовазнаўства і развіццё беларускай літаратурнай мовы: 1920–1930-я гады / С. М. Запрудскі. – Мінск : БДУ, 2013. – 367 с.

13. **Ломтев, Т. П.** Граматыка беларускага мовы : пособие для университетов и педагогических институтов / Т. П. Ломтев. – М. : Гос. уч.-пед. изд-во МП РСФСР, 1956. – 335 с.

14. **Гісторыя беларускай літаратурнай мовы** : у 2 т. – Мінск : Навука і тэхніка, 1968. – Т. 2. – 342 с.

15. **Козырев, И. С.** Из истории развития предлогов при форме сравнительной степени в белорусском и русском языках / И. С. Козырев // Вопросы языкознания. – 1972. – № 2. – С. 90–98.

Ірына НАЎРОЦКАЯ,

выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі, аспірант кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Артыкул паступіў у рэдакцыю 31 кастрычніка 2019 г.